

JAARVERSLAGENANALYSE 2015 SECTORRAPPORT GEHANDICAPTENZORG

Een analyse van de financiële positie, uitgaven, capaciteit en productie
van zorgorganisaties actief in de gehandicaptenzorg

augustus 2016

Intrakoop, de inkoopcoöperatie van de zorg
Verstegen, accountants en adviseurs
i.s.m. Marlyse-Research

Voorwoord

Het Nederlandse zorgstelsel heeft met de nieuwe Zorgverzekeringswet van 2006 een aantal heldere maatschappelijke doelen meegekregen: garandeer toegankelijke, betaalbare en effectieve zorg! Deze doelen hebben in Nederland bij alle partijen een behoorlijk draagvlak. Gelijktijdig is er sprake van een groot aantal transities, die gepaard gaan met onzekerheden, fricties en substantiële veranderingen binnen het stelsel. Denk bijvoorbeeld aan de ontmanteling van de AWBZ, de implementatie van de WLZ, de overgang van de gehele jeugdzorg naar de gemeente en de uitbreiding van de WMO.

De onzekerheid en de dynamiek stellen de bedrijfsvoering en het veranderingsvermogen op de proef. In zekere zin lopen instellingen die zorg leveren aan mensen met beperkingen voorop in dit transitieproces. De ontmanteling van instellingsterreinen is al twintig jaar gaande op basis van onderzoek naar de woonwensen van cliënten. Door vele zogenaamde ouderinitiatieven is er in deze branche al langer bewustzijn ontstaan over de wenselijkheid van vernieuwingen waarbij van de traditionele zorgaanbieder een andere rol gevraagd wordt: faciliteren en co-creatie. Naast goede zorg is ondernemerschap een bittere noodzaak. De meer strategische doelen onder deze transities zijn samen te vatten als het bewerkstelligen van een verschuiving van professionele naar informele zorg, van publieke naar private financiering en van intramurale zorg naar zorg in de thuissituatie. Deze veranderingen raken de bedrijfsvoering van elke zorgorganisatie.

Met de analyses die u hierbij aantreft kijken we naar de ontwikkelingen in het verleden en kunt u uw eigen organisatie vergelijken met de ontwikkelingen in uw branche als geheel. U krijgt feedback op basis van de vele gegevens die u vastlegt in het kader van de verantwoording. Feedback is een elementair element van elk verbeter- en leerproces. Het geeft nieuw inzicht dat je als organisatie kunt gebruiken om de uitvoering aan te passen en te verbeteren. We kunnen denken aan zaken die het primaire proces aangaan zoals de dienstenportfolio van de organisatie of nog verdergaande strategische afwegingen. We moeten echter niet vergeten dat ook in de bedrijfsvoering zelf vaak nog veel doelmatigheid te realiseren is. Bij onder druk staande opbrengsten verdienen vaste kosten extra aandacht. Bijvoorbeeld hoe deze schaalbaar te maken?

Kosten drukken door schaal te vergroten via gemeenschappelijke inkoop blijft een opportune optie, zeker als dit gepaard gaat met grotere flexibiliteit. De aandacht van de banken verschuift van solvabiliteit naar kasstroom, om te beoordelen of de organisatie in staat is aan haar verplichtingen (op korte termijn) te voldoen. Afnemende en onzekere opbrengsten veroorzaken deze extra aandacht en zijn van invloed op de relatie met de huisbankier. Samenwerken met woningbouwcorporaties kan helpen om meer focus op eigen expertisegebieden te houden en de vermogensbehoefte te beperken.

Personeel inzet is de kern van de organisatie en de geleverde diensten van de zorg voor mensen met beperkingen. Medewerkers of teams op dit niveau inzicht geven in de prestaties van het team(-lid) gekoppeld aan wezenlijke betrokkenheid van de cliënt en familie bij het persoonlijke begeleidingsplan is een voorwaarde om de uitvoering op lange termijn gezond te laten zijn. Daarbij is de relatie met de cliënt en de familie cruciaal. Het gaat veelal om levenslange zorg, die in deze branche naast alle dynamiek juist ook voor continuïteit zorgt: in deze tijd een belangrijke waarde. Uitmuntende ondersteunende processen, ook geleverd door gespecialiseerde derden, zijn daarbij een belangrijke randvoorwaarde. Een meer duurzame invalshoek zal daarbij steeds meer gewaardeerd worden.

Prof. dr. Richard Janssen

Inhoud

1. Inleiding	4
1.1 Verantwoording.....	4
1.2 Leeswijzer	4
2. Financiële positie.....	6
3. Bedrijfslasten.....	9
3.1 Inkoopuitgaven	10
3.2 Personeel.....	13
3.3 Capaciteit en productie.....	14

1. Inleiding

1.1 Verantwoording

Intrakoop¹ en Verstegen accountants en adviseurs² hebben een analyse uitgevoerd op de jaarverslagen van organisaties in de gehandicaptenzorg die eind juli 2016 beschikbaar waren over het jaar 2015. Doel van deze jaarverslagenanalyse is de financiële en operationele kengetallen van deze zorgorganisaties in kaart te brengen en om het belang van inkoop in de bedrijfsvoering van organisaties in de gehandicaptenzorg zichtbaar te maken.

De analyse is uitgevoerd op basis van 163 bruikbare jaarverslagen, voorzien van financiële cijfers over het jaar 2015 met vergelijkende cijfers over 2014. Bij de analyse is gebruik gemaakt van de gegevens uit DigiMV (bron: CIBG, Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, bewerkt en beschikbaar gesteld door Intrakoop). De onderzochte organisaties vormen samen ruim 92% van het totaal aantal organisaties actief in de Nederlandse gehandicaptenzorg.

1.2 Leeswijzer

In deze rapportage wordt de situatie ten aanzien van de financiële positie, de bedrijfslasten, capaciteit en productie van de Nederlandse gehandicaptenzorg in het jaar 2015 beschreven. De financiële positie wordt beschreven aan de hand van het resultaat, de solvabiliteit en de liquiditeitspositie. De bedrijfslasten worden nader getypeerd aan de hand van de inkoopuitgaven en de personeelskosten.

Personeelskosten bestaan uit:

- Salariskosten
- Sociale lasten
- Pensioenpremies
- Overige personeelskosten en
- Kosten voor personeel niet in loondienst (PNIL).

Waarvan de laatste twee in deze rapportage ook gerekend worden tot de inkoopuitgaven.

De inkoopuitgaven omvatten alle uitgaven van een organisatie waar een externe factuur tegenover staat. Binnen de inkoopuitgaven wordt onderscheid gemaakt tussen:

Inkoopgerelateerde exploitatiekosten, waaronder:

- Voedingsmiddelen en hotelmatige kosten
- Algemene kosten
- Patiënt- en bewonersgebonden kosten

¹ Intrakoop is de inkoopcoöperatie van de zorg en helpt circa 600 zorgorganisaties met meer dan 7.000 locaties efficiënter te werken.

² Verstegen accountants en adviseurs is de huisaccountant van meer dan 100 zorgorganisaties, waarbij zij de jaarcijfers controleren en bedrijfseconomisch en fiscaal advies verstrekken.

- Onderhoud en energiekosten
- Huur en leasing
- Personeel niet in loondienst
- Overige personeelskosten (grotendeels inkoopgerelateerd)

Investerings:

- Investerings in gebouwen en terreinen
- Investerings in machines en installaties
- Investerings in andere bedrijfsmiddelen, technische en administratieve uitrusting
- Investerings in materiële vaste bedrijfsactiva in uitvoering en vooruitbetalingen

2. Financiële positie

De gehandicaptensector heeft in 2015 te maken met ingrijpende veranderingen in de bekostiging van de activiteiten. Allereerst is er de transitie per 1 januari 2015 van de voormalige AWBZ naar de Wet langdurige zorg (Wlz) de Zorgverzekeringswet (Zvw) voor herstelgerichte verzorging en behandeling en de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) voor begeleiding. Daarnaast hebben veel gehandicaptenorganisaties te maken gehad met overheveling van de jeugdzorg naar de gemeenten. Deze veranderingen hebben omvangrijke budgettaire en operationele gevolgen voor de sector.

Kijkend naar de financiële resultaten en ratio's blijft de gehandicaptenzorg het echter relatief goed doen. In afgelopen jaren lagen de financiële prestaties in de gehandicaptensector al wat hoger dan in andere sectoren van de zorg. Dit beeld is in 2015, ondanks de ingrijpende transitie, onveranderd. Hoewel de financiële situatie van enkele individuele organisaties bevestigen dat ook de gehandicaptensector onder druk komt te staan als gevolg van de transitie, zijn de financiële ratio's in deze sector nog altijd beter dan in de overige sectoren.

Figuur 2.1 Financiële kengetallen gehandicaptenzorg 2015

	Norm	2015	2014
Resultaat			
Totaal netto resultaat (x € 1 mln.)		188	180
Resultaatsratio		2,4%	2,2%
Solvabiliteit			
Totaal eigen vermogen (x € 1 mln.)		2.259	2.074
Omzetratio	15%	28,5%	25,8%
Liquiditeit			
Liquiditeitsratio	1,0	1,2	1,2

2.1 Resultaat

De gehandicaptensector heeft over 2015 een hoger positief resultaat behaald dan in 2014. De 163 onderzochte organisaties hebben een gezamenlijk positief netto resultaat behaald van € 188 mln. ten opzichte van € 180 mln. over 2014. Uitgedrukt in een percentage van de totale bedrijfsopbrengsten is dit 2,4% in 2015 en 2,2% in 2014. De bedrijfsopbrengsten (voornamelijk bestaande opbrengsten van zorgprestaties) zijn in 2015 ten opzichte van 2014 met € 104 mln. gedaald tot € 7,9 mld. Deze daling wordt voornamelijk veroorzaakt door het afgenomen wettelijk budget Wlz als gevolg van de transitie.

De sector heeft met beheersing van de kosten op de afname van de opbrengsten geanticipeerd. Het totaal van de bedrijfslasten ligt circa € 105 mln. lager ten opzichte van 2014. Dit betreft voor € 49 mln. lagere personele kosten. Ook in de gehandicaptenzorg is gevreesd voor forse afwaarderingen van vastgoed door de beoogde afbouw van intramurale capaciteit. Voor de sector als geheel zijn die afboekingen tot nu toe bescheiden geweest en in 2015 zelfs verder afgenomen. In totaal wordt in 2015 voor bijna € 45 mln. afgewaardeerd, ten opzichte van bijna € 72 mln. in 2014.

In 2015 rapporteren 18 van de 163 organisaties een verlies ten opzichte van 14 organisaties in 2014. Van de 14 organisaties die in 2014 een verlies rapporteerden, laten twee organisaties ook in 2015 een verlies zien. Het lijkt erop dat de verliezen veelal een incidenteel karakter hebben en dat gehandicaptenorganisaties wat betreft de financiële prestaties in control zijn.

Het beeld is verder dat de verliezen bij grotere organisaties het gevolg zijn van de kosten van reorganisaties, al dan niet via een reorganisatievoorziening. Bij de kleinere organisaties is geen eenduidige oorzaak van verliezen vast te stellen.

2.2 Solvabiliteit

De solvabiliteit van de organisaties in de gehandicaptenzorg, uitgedrukt in het weerstandsvermogen³ is gestegen van 25,8% in 2014 naar 28,5% in 2015. Deze stijging is het gevolg van een toename van de reserves en in mindere mate de lagere bedrijfsopbrengsten. Van de 163 onderzochte organisaties zijn er 37 met een solvabiliteitsratio van minder dan de gangbare norm van 15%. In 2014 waren dat er 42. Indien de solvabiliteit en de resultaatratio worden uitgesplitst naar organisatieomvang, blijkt dat grotere organisaties doorgaans een lagere solvabiliteit en resultaatratio kennen.

Figuur 2.2 Solvabiliteit gehandicaptensector naar omvang zorgorganisatie

NVTZ-Omzetklasse	Weerstandsvermogen	Resultaattratio
€ 0 tot 10 mln.	36,3%	5,7%
€ 10 tot 25 mln.	43,3%	3,6%
€ 25 tot 60 mln.	30,7%	3,4%
€ 60 tot 150 mln.	31,0%	2,3%
€ 150 tot 300 mln.	25,7%	1,2%
€ 300 mln. of meer	21,3%	2,7%

³ Weerstandsvermogen: het eigen vermogen uitgedrukt als percentage van de totale opbrengsten.

2.3 Liquiditeit

Binnen de gehandicaptensector als geheel is de liquiditeitsratio eind 2015 ten opzichte van 2014 gelijk gebleven op 1,2. Wel is de absolute mutatie van de geldmiddelen in 2015 lager, met bijna € 85 mln. in 2015 ten opzichte van € 283 mln. in 2014 door de afname van bevoorschotting van zorgactiviteiten. De vanuit de Wlz bekostigde zorg wordt nog altijd bevoorschot, maar de Zvw en de Wmo activiteiten worden vergoed op declaratiebasis. Dit heeft vooral gevolgen voor organisaties met relatief veel activiteiten op het gebied van jeugdzorg.

Daarnaast zijn banken onverminderd terughoudend als het gaat om het verstrekken van financieringen. Er worden wel leningen verstrekt, maar dit is lager dan de aflossingen. Per saldo wordt door de gehandicaptenorganisaties dus afgelost.

Gunstig is dat het aantal organisaties met een liquiditeitsratio van minder dan 1,0 is afgenomen van 41 in 2014 naar 37 in 2015. Al is hiermee het aantal organisaties met een lage liquiditeit nog steeds substantieel te noemen. De liquiditeit van grotere organisaties in de gehandicaptenzorg ligt gemiddeld onder de norm van 1,0. Daarbij moet worden opgemerkt dat deze organisaties over het algemeen positieve operationele kasstromen hebben en bovendien hun treasury-activiteiten en de beheersing van de kasstromen goed op orde hebben.

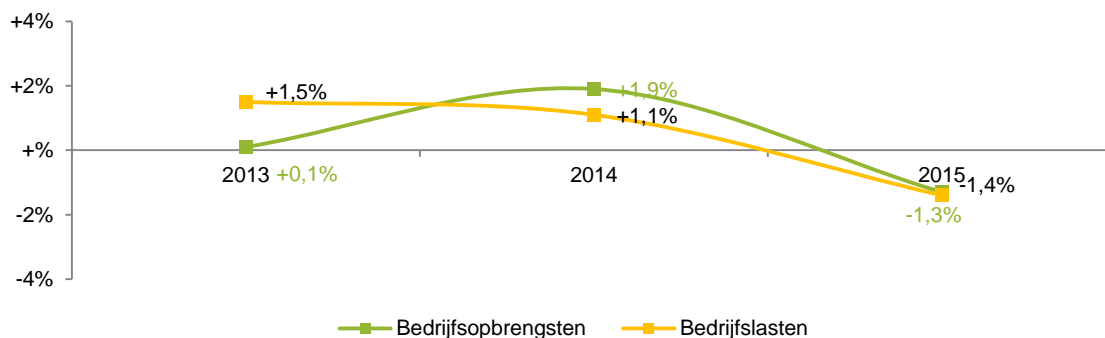
Figuur 2.3 Liquiditeit gehandicaptensector naar omvang zorgorganisatie

NVTZ-Omzetklasse	Liquiditeitsratio	
	2015	2014
€ 0 tot 10 mln.	2,9%	2,7%
€ 10 tot 25 mln.	1,8%	1,9%
€ 25 tot 60 mln.	1,4%	1,2%
€ 60 tot 150 mln.	1,1%	1,4%
€ 150 tot 300 mln.	1,1%	1,0%
€ 300 mln. of meer	0,9%	0,9%

3. Bedrijfslasten

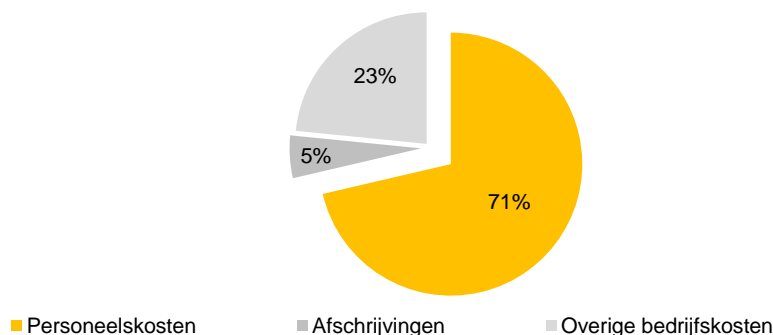
In 2015 vertoont de gehandicaptenzorg voor het eerst tekenen van lichte krimp. De bedrijfsopbrengsten dalen met -1,3% bij een afname van de bedrijfslasten met -1,4%. Doordat de bedrijfslasten sterker dalen dan de opbrengsten ziet de sector het totaal netto resultaat verbeteren. In de voorgaande jaren kende de sector een gematigde omzetgroei van 0-2% per jaar.

Figuur 3.1 Ontwikkeling bedrijfslasten/-opbrengsten gehandicaptenzorg 2013-2015

De totale personeelskosten, inclusief inhuur van derden, neemt in 2015 bijna driekwart (=71%) van de totale lasten van de sector in beslag. De overige bedrijfskosten, waartoe het grootste deel van de inkoopuitgaven wordt gerekend omvat 23% van de totale lasten van een gemiddelde gehandicaptenzorg-organisatie.

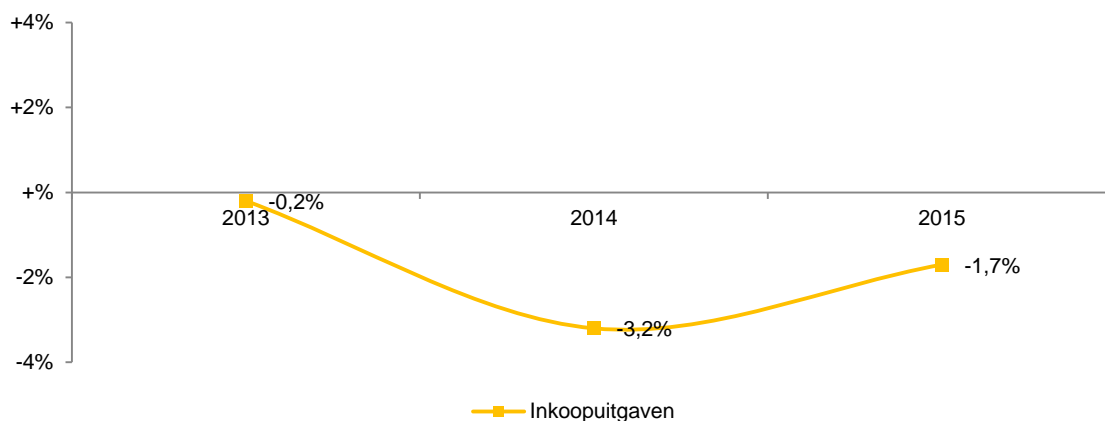
Figuur 3.2 Verbijzondering bedrijfslasten gehandicaptenzorg

3.1 Inkoopuitgaven

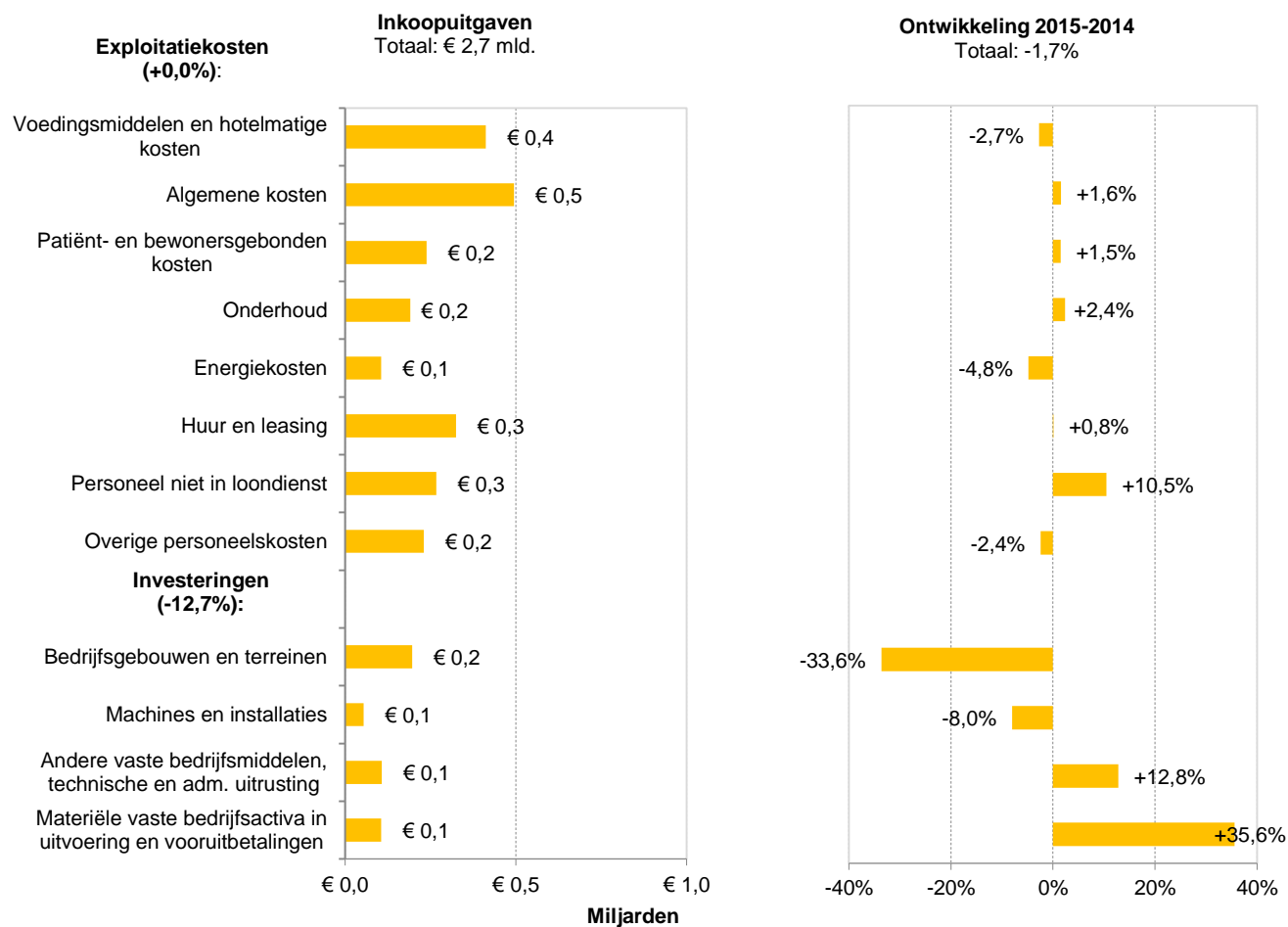
Tot de inkoopuitgaven van een organisatie worden alle inkoopgerelateerde exploitatiekosten en investeringen gerekend. De onderzochte 163 organisaties in de gehandicaptenzorg vertegenwoordigen gezamenlijk € 2,7 mld. aan inkoopuitgaven waarvan het merendeel (2,3 mld.) tot de exploitatiekosten wordt gerekend. Het overige deel betreft 462 mln. aan investeringen. De totale inkoopuitgaven dalen in 2015 met -1,7%.

Figuur 3.3 Ontwikkeling inkoopuitgaven gehandicaptenzorg 2013-2015

Binnen de inkoopuitgaven zijn de investeringen met -12,7% aanzienlijk gedaald, na in 2014 ook al met -12,0% te zijn gedaald. De inkoopgerelateerde exploitatiekosten, waarvan ook de cliëntgebonden kosten en de voedingsmiddelen en hotelmatige kosten deel uitmaken, blijven met +0,0% op het niveau van 2014, in totaal € 2,3 mld.

Figuur 3.4 Verbijzondering inkoopuitgaven 2015

Patiënt- en bewonersgebonden kosten

Patiënt- en bewonersgebonden kosten omvatten de uitgaven die het dichtst bij de kernactiviteit van organisaties in de gehandicaptenzorg liggen. Onder meer de uitgaven aan therapieën, geneesmiddelen en hulpmiddelen worden tot de patiënt- en bewonersgebonden kosten gerekend. De totale patiënt- en bewonersgebonden kosten bedragen in 2015 € 238 mln. De patiënt- en bewonersgebonden kosten stijgen met +1,5% bij een omzetsdaling van -1,3%.

Voedingsmiddelen en hotelmatige kosten

De voedingsmiddelen en hotelmatige kosten dalen in 2015 met -2,7%. Een daling die een direct gevolg lijkt van de afname van het aantal intramurale cliënten met -5,9% in dat jaar. Uit aanvullende grootboekanalyses van IntraKoop blijkt dat circa 35% van de voedingsmiddelen en hotelmatige kosten is toe te wijzen aan eten en drinken. Het overige deel betreft hotelmatige kosten, waaronder schoonmaak, afvalinzameling en beveiliging.

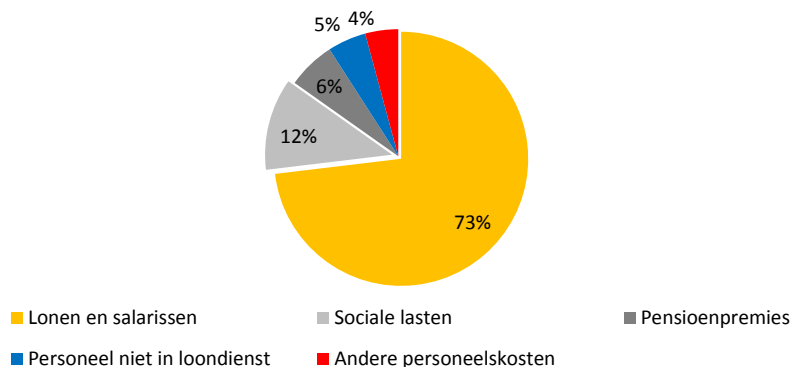
Investerings

Bij de 163 onderzochte gehandicaptenzorgorganisaties lopen de investeringen in 2015 terug met gemiddeld -12,7%. De investeringen in bedrijven en terreinen vormen met 196 mln. de belangrijkste investeringscategorie. Deze investeringen dalen in 2015 aanzienlijk met -33,6%, mede doordat een aantal organisaties vastgoed afstoot (o.a. 's Heeren Loo, Koraal Groep) als gevolg van toegenomen extramuralisering en substitutie naar mantelzorg. Gelijktijdig vindt – gedeeltelijke - vervanging plaats door nieuwbouw ('s Heeren Loo, Amarant Groep en Zozijn Beheer). Dit laatste verklaart de stijging van de investeringen in materiele vaste bedrijfsactiva in uitvoering en vooruitbetalingen, waartoe ook de investeringen in nieuwbouw worden gerekend (+35,6%).

3.2 Personeel

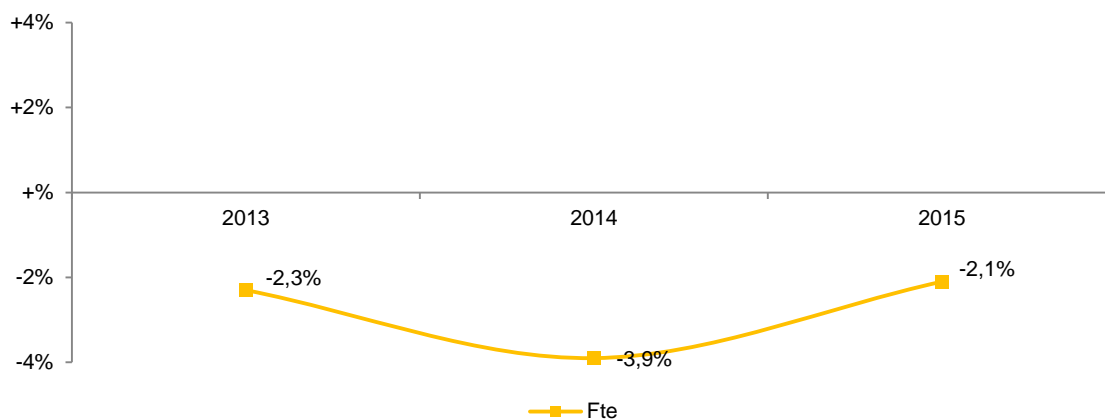
Bijna driekwart van de totale personeelskosten (=73%) van de onderzochte organisaties in de gehandicaptenzorg betreft lonen en salarissen.

Figuur 3.5 Verbijzondering personeelskosten gehandicaptenzorg 2015

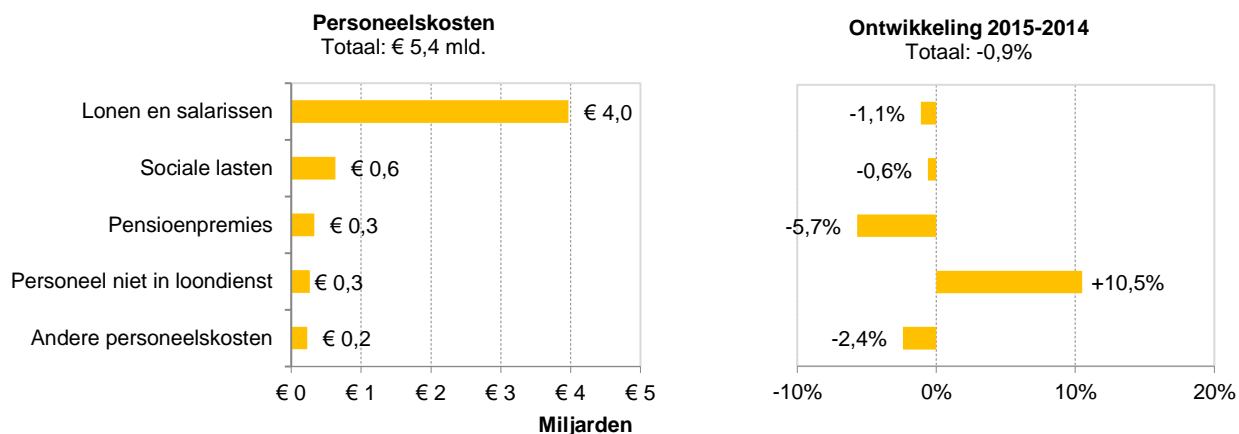
Net als in 2014 (-3,9%), daalt ook in 2015 het aantal fte dat werkzaam is in de gehandicaptenzorg, en wel met -2,1%. Een afname die voor een deel wordt weerspiegeld in een daling van de salariskosten met -1,1%. In totaal zijn bij de 163 onderzochte organisaties zo'n 91.000 fte werkzaam.

Figuur 3.6 Ontwikkeling fte gehandicaptenzorg 2013-2015

Binnen de personeelskosten valt met name de stijging van de uitgaven aan personeel niet in loondienst op, met +10,5%. De sector vangt door gebruik te maken van externe inhuur gedeeltelijk de daling van het aantal medewerkers in loondienst op.

Figuur 3.7 Verbijzondering personeelskosten 2015

Het gemiddelde verzuimpercentage is in de gehandicaptenzorg toegenomen van 4,9% in 2014 naar 5,3% in 2015.

3.3 Capaciteit en productie

De trend waarin cliënten steeds vaker thuis zorg ontvangen is in de cijfers duidelijk zichtbaar. Het aantal intramurale cliënten is in vergelijking met 2014 gedaald met -5,9% bij een toename van het aantal extramurale cliënten dat op basis van een volledig pakket thuis (VPT) zorg ontvangt met +17,1%⁴.

De intramurale capaciteit, uitgedrukt in het aantal beschikbare plaatsen, is in de gehandicaptenzorg in 2015 gedaald met -2,3% ten opzichte van het voorgaande jaar. Het betreft in totaal 69.092 bedden.

Doordat de daling van het aantal intramurale cliënten sterker is dan de afname van de intramurale capaciteit daalt de bezettingsgraad. Bij de 163 onderzochte organisaties daalt de gemiddelde bezettingsgraad naar 90% van het totaal aantal beschikbare plaatsen (in 2014: 93%).

⁴ Over de extramurale cliënten die met ingang van 2015 vanuit de AWBZ zijn overgeheveld naar de WMO zijn geen cijfers voorhanden.

© 2016 IntraKoop en Verstegen accountants en adviseurs. Overname of reproductie van de inhoud van deze rapportage, op welke wijze dan ook, is uitsluitend toegestaan met bronvermelding 'IntraKoop en Verstegen accountants en adviseurs: Jaarverslagenanalyse Zorgsector 2015'. Het gegevensbestand dat ten grondslag ligt aan deze rapportage is eigendom van IntraKoop en voor geïnteresseerden tegen vergoeding opvraagbaar.

IntraKoop u.a.
Regterweistraat 11a, 4181 CE Waardenburg
Postbus 67, 4180 BB Waardenburg
<http://www.intrakoop.nl>
<http://twitter.com/intrakoop>

Verstegen accountants en adviseurs
Noordendijk 189, 3311 RN Dordrecht
Postbus 574, 3300 AN Dordrecht
<http://www.verstegenaccountants.nl>
<http://twitter.com/VerstegenAcc>